

FAZIL AHMET BAHADIR'IN “TARİH TÜRKÇE KONUŞUR” ADLI ŞİİRİNİN METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Nurullah ŞAHİN*

Özet

Temelini Rus biçimcilerin oluşturduğu metinlerarasılık, hiçbir metnin kendinden önce yazılmış olan metinlere yönelmeden oluşturulamayacağını savunan ve bu nedenle hiçbir metnin orijinal olmadığını belirten bir metin çözümleme yöntemidir. Metinlerarasılık yöntemine göre her metin kendinden önce yazılmış veya oluşturulmuş sanat eserleriyle doğal bir bağ kurar. Bu nedenle bir metnin okuyucusu kadar anlamı vardır ve her okuma, okuyanın bilgi birikimine ve okuma sürecine bağlı olarak değişebilmektedir. Bu çalışmanın amacı; Fazıl Ahmet BAHADIR'ın *Eylüllere Karışır Eylüller* adlı şiir kitabındaki “Tarih Türkçe Konuşur” isimli şiirini metinlerarası ilişkiler bağlamında değerlendirmektir. Söz konusu değerlendirme alıntı, gönderge ve anıştırma ögeleri üzerinden yapılmıştır.

Şiirde alıntı yoluyla oluşturulan görünümlere rastlanılmazken gönderge yoluyla ve anıştırma yoluyla oluşturulmuş görünümlerin sıkça kullanıldığını ve söz konusu kullanımların metni çeşitli açılardan güçlendirdiğini görmekteyiz.

Gönderge yoluyla oluşturulmuş görünümlere baktığımızda Dede Korkut'u, Yunus Emre'yi, Ahmet Yesevî'yi, Karacoğlan'ı, kamları, şamanları, ozanları, şiirleri, destanları vb. Türk tarih ve kültüründe derin izler bırakmış kişi ve ögeleri görürüz. Öte yandan anıştırma yoluyla oluşturulmuş görünümlere baktığımızda Orhun yazıtlarını görmekteyiz. Şiirin birçok bölümünde yazıtlardan anıştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, söz konusu şiir metinlerarasılık açısından çok sesli bir anlatı olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Metinlerarasılık, alıntı, gönderge, anıştırma, Fazıl Ahmet Bahadır, Tarih Türkçe Konuşur, Orhun yazıtları.

A STUDY UPON FAZIL AHMET BAHADIR'S POEM “TARİH TÜRKÇE KONUŞUR” IN TERMS OF INTERTEXTUALITY

Abstract

Intertextuality whose origins were shaped by Russian formalists is a kind of analyzing text, which claims that the text cannot be created without inclining to the texts having been written before the text, itself, and for that reason no texts are original. According to intertextuality, any text has a connection with the art works that have been created or shaped before itself. Therefore, each text has meaning as further as its number of readers and each reading process can change as regard to the reader's knowledge and reading process. The purpose of this study is to evaluate and make an analysis upon the poem of “Tarih Türkçe Konuşur” in Fazıl Ahmet BAHADIR's book of poems named as *Eylüllere Karışır Eylüller* in terms of

* Arş. Gör.; Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, nsahin.86@gmail.com.

intertextuality. The study in question was made upon the components of quotations, references and allusions.

It is seen in the poem that the scenes created via allusions and references are utilized mostly and these usages in question strengthen the text in several aspects while there are no scenes that were created via quotations.

As to the scenes created via references, we see Dede Korkut, Yunus Emre, Ahmet Yesevi, Karacaoğlan, shamans, bards, poems, epics, the elements and the people, who made significant impressions in Turkish history and culture and etc. In the other hand, we see Orhon Inscriptions in regard to the scenes created via allusions. There are some allusions from the inscriptions in many parts of the poem. In this perspective, the poem bears the feature of being polyphonic type of narration in terms of intertextuality.

Keywords: Intertextuality, quotation, reference, allusion, Fazıl Ahmet Bahadır, Tarih Türkçe Konuşur, Orhun inscriptions.

Ø. Giriş:

Fazıl Ahmet BAHADIR¹:

1958 yılında Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesinde doğan Fazıl Ahmet BAHADIR, beş çocuklu bir memur ailesinin dördüncü çocuğudur. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri'de tamamlayan şair, üniversite yıllarında çeşitli öğrenci dernekleri ve sivil toplum örgütlerinde her kademe de faal görevler aldı. Bu yıllarda *Pınarbaşı'nın Sesi* mahalli gazetesinde köşe yazıları yazdı. İlk şiirini bu gazetede yayımladı.

Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra öğretmen olarak göreve başladı. Ardahan ve Sapanca'da çalıştı. Hacılar Baki - Ayşe Simitçioğlu Anadolu Lisesi'nden emekli olan Fazıl Ahmet BAHADIR, hâlen TED Kayseri Koleji'nde öğretmenlik görevini sürdürmektedir.

Şiirde serbest tarzı tercih etmekle beraber hece ile yazdığı şiirleri de vardır. Şiirlerinin bir bölümünü Hacılar belediyesi tarafından 2005 yılında basılan *Yeniden Kuvâ-yı Milliye* adlı kitapta topladı. Bir yıl sonra kitabın ikinci baskısı Laçın Yayınları tarafından yeniden düzenlenerek basıldı.

Şair, Sakarya Savaşı'na gönüllü gidip dönemeyen Kayseri Lisesinin son sınıf öğrencilerinin anısına yazdığı "Liseli Şehitler Destanı" isimli şiiri ile Türkiye Yazarlar Birliği ve Polatlı Belediyesinin Sakarya zaferinin 84. yılı kutlamaları münasebetiyle ortak düzenledikleri hatırat yarışmasında birincilik almıştır. Bu şiirin bir bölümü Kayseri Cumhuriyet Meydanı'ndaki anıtta yazılıdır.

¹ Bu bölümdeki bilgiler şairin kendisinden alınmıştır.

Fazıl Ahmet BAHADIR

Aynı şiir, Polatlı Belediyesinin Sakarya Savaşı'nı konu alan bir belgeselinde de kullanılmıştır.

Şairin şiirleri, *Kayseri Türk Ocağı Gazetesi*, *Türk Edebiyatı Dergisi*, *Yeniden Müdafaa-i Hukuk Dergisi*, *Kardaşlık*, *Altunköprü*, *Türkmen Bohçası*, *Orkun*, *Somuncu Baba*, *Erciyes*, *Berceste*, *Kültepe* gibi edebiyat dergilerinde yayımlanmaktadır.

Ayrıca Şairin “Bu Vatan Kimin” isimli şiiri Sanatçı Ahmet Şafak Tarafından “Oğul” ismiyle bestelenerek sanatçının son albümünde yer almıştır.

Metinlerarası İlişkiler:

Bir edebî metni anlamaya çalışırken o metnin yazarının düşüncesini, ideolojisini, değerlerini, içinde yetiştiği kültürü ve metnin yazıldığı dönemin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerini bilmek, bu yolda bize önemli bilgiler sağlar. Fakat bir edebî metni tam ve eksiksiz anlayıp yorumlamak istiyorsak tüm bu bilgilerle beraber o metne metinlerarası bir bakış açısıyla yaklaşmamız gerekecektir. Çünkü her metin, kendinden önce oluşturulmuş metinlerle, atasözleriyle, vecizelerle, şarkılarla, türkülerle, şiirlerle, resimlerle, heykellerle ya da herhangi bir sanat eseriyle ilgili ve alakalıdır. Bu ilgi ve alaka Antik Çağdan günümüze çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir.

Kuramsal olarak XIX. yüzyılda ortaya çıkan ve metin inceleme yöntemlerinden biri olan metinlerarası çözümleme yöntemi, her metnin kendinden önce üretilmiş diğer metinlerle

bağlantılı olabileceğini savlamaktadır. Metin inceleme / çözümlemelerinde, metinlerarasılığın öne çıkarılmasıyla çizgisel bir bütünlük sunan, tümüyle yazarın bir ürünü gibi görünen klasik yazı düşüncesi, derinden derine değişerek, metinlere yeni bir görüngüde yaklaşılır. Artık metinlerarası bir görüngüde tanımlanan metin; bir alıntılar mozaigi, son derece farklı, ayrışik unsurların bir araya geldiği bir uzam olarak tanımlanır (Aktulum, 2000).

Temelini Postmodernizm ve Yapısökümcülük'ten alan Metinlerarasılık, başta Kristeva olmak üzere Barthes, Riffaterre, Genette gibi birçok dilbilim ve gösterge bilimcinin geliştirdiği bir metin çözümleme yöntemidir (Aktulum, 2000; Uçan, 2009).

Metinlerarasılık yönteminde metnin yazarı metindeki tek asli unsur olmaktan çıkar ve metni etkileyen başka asli unsurlar (tarih, sosyoloji, kültür, din, diğer sanat eserleri ve edebî metinler vb.) devreye girer.

Metinlerarasılıkta hiçbir yapıt orijinal değildir. Hiçbir yapıt önceden yazılmış ya da oluşturulmuş yönelmeden edemez. Edebiyat kuramcısı Terry Eagleton, metinlerarasılık için “Bütün edebiyat metinleri başka edebî metinlerden örülmüştür; fakat bu başka metin etkilerinin izlerini taşıdıkları gibi klasik bir anlama gelmez; çok daha radikal bir anlama, her sözcük, cümle ve kesitin yapıtı çevreleyen veya ondan önce yazılmış olan yazıların yeniden işlenmesi olduğu anlamına gelir. Edebî özgünlük, ilk metin diye bir şey yoktur. Bütün edebiyat metinlerarasıdır” (Aktaş, 2011: 52) demektedir. Yani metinlerarasılıkta metni, kendi iç unsurlarıyla incelemek ve yorumlamak yerine; metnin ilintili olduğu dış unsurlarla incelemek söz konusudur.

Aktulum (2000)'a göre, “ortakbirliktelik ilişkisi”ne dayanan metinlerarası ilişkiler ve “türev ilişkisi”ne dayanan metinlerarası ilişkiler olmak üzere iki tip metinlerarası ilişki vardır. Alıntı, gönderge, anıştırma ortakbirliktelik ilişkisine dayanan; yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm ve öykünme ise türev ilişkisine dayanan ve açık metinlerarası ilişkiler olarak sınıflandırılabilir.

Bu makalede ise söz konusu şiir, ortakbirliktelik ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir. Bu bağlamda; alıntı yoluyla, gönderge yoluyla ve anıştırma yoluyla oluşturulmuş görünümeler ele alınmıştır.

Alıntı Yoluyla Oluşturulan Metinlerarası Görünümler:

Alıntı “bilinçli ve istemli bir biçimde metne dâhil edilen, bir başka metne ait olan kesittir. Bir anlatıda alıntı ayraçlar, italik yazı vb. kullanımlarla belirtilmelidir” (Aktulum, 2000).

Söz konusu şiirde alıntı yoluyla oluşturulan metinlerarası görünümlere rastlanılmamıştır.

Gönderge Yoluyla Oluşturulan Metinlerarası Görünümler:

Gönderge, metin içerisinde yapıtın başlığını ya da yazarın adını anarak yapılan metinlerarası bir durumdur. Yapıtın bağlamına göre göndergeye de belirli bir anlam yüklenir (Aktulum, 2000). Söz konusu anlam, gönderme yapılan metnin ya da yazarın belirli ve öne çıkan bir özelliği ile ilgili olabilir ve üretilen metnin içerisine bağlama uyum sağlayacak biçimde yerleştirilir (Gündoğdu, 2012).

Şiirde gönderge yoluyla oluşturulmuş görünümler aşağıda verilmiştir:

Şiirin 15-17. satırları şöyledir:

(15) *Kamlar, şamanlar, ozanlar*

(16) *Eski yeni tüm zamanlar,*

(17) *Destanlar, Türkçe konuşur.*

Şiirin bu kısmında Türk kültür tarihinin en önemli öğelerinden olan kamlara, şamanlara, ozanlara ve destanlara göndergede bulunulmuştur. Böylece bu kültür öğeleri hem şiirde anlatımı güçlendirmiş hem de okuyucuyu bir anda binlerce yıl öncesine götürerek Türkçenin tarihi hakkında düşünmeye sevk etmiştir.

Şair,

(18) *Dedem Korkut kopuzundan*

(19) *Karacoğlan sazına*

(20) *Ezgiler yol olur*

(21) *Teller konuşur.*

(22) *Hoca Yesevî'den Koca Yunus'a*

(23) *Sözü hak söyleyen diller konuşur.*

mısralarında ise, bir yandan yukarıda başlatılan Türkçenin tarihi serüvenini günümüze doğru devam ettirmiş bir yandan da yeni kültürel şahıslar ve öğelerle şiir anlatımını güçlendirmiştir. Çünkü metinlerarasılıkta metin ancak dış öğelerle birlikte ele alınır ve yorumlanır.

Bu satırlarda Dede Korkut, Karacoğlan, Hoca Yesevi ve Koca Yunus'a göndergede bulunulur. Yine Dede Korkut ve Karacoğlan'a ait ezgilerle; Hoca Yesevi ve Koca Yunus'a ait olan hak sözlere göndergede bulunulur. Bunları metnin içerisine bağlama uyum sağlayacak bir

şekilde yerleştiren şair, bu göndergeler sayesinde Türk tarih ve kültürüne ait zengin öğelerle şiirinin temellerini sağlamlaştırır.

Yukarıda verilen göndergeler, okuyucuyu Türkçenin temel ve duru kaynaklarına yönlendirmeleri bakımından önemlidirler.

Anıştırma Yoluyla Oluşturulan Metinlerarası Görünümler:

Anıştırma ise anıştırılan metin ile anıştırma yapan metin arasında bir söyleşimi gerektirir. Varlığını dışarıdan bildirecek, belirtecek bir dış bildiri dizgesi olmayan anıştırmada söylenmesi gereken şey, açıkça belirtilmeden ima edilir. Bu doğrultuda anıştırma, alıntıdan ayrı olarak bir düşünceyi ifade eder (Aktulum, 2000).

Şiirde yer alan anıştırma yoluyla oluşturulmuş görünümler aşağıda verilmiştir:

Şiirde ilk altı satıra baktığımızda şunları görmekteyiz:

- (1) *Mavi göğün,*
- (2) *Yağız yerden*
- (3) *Ayrıldığı andan beri*
- (4) *İkisinin arasında*
- (5) *Oğuz Ata'nın soyuna*
- (6) *"Türk" dediği gündən beri.*

Şairin Türklerin yaratılışına dair bilgi verdiği bu bölüm, Orhun yazıtlarında² şu şekilde geçmektedir:

Üstte mavi gök (yüzü) allta (da) yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insanoğulları yaratılmış. İnsanoğullarının üzerine (de) atalarım dedelerim Bumın Hakan (ve) İştemi Hakan (hükümdar olarak) tahta oturmuş. Tahta oturarak, Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermişler (KT D 1 / BK D 2-3).

Şiirin 7-11. satırları şöyledir:

- (7) *Çıplağı giydiren,*
- (8) *Açı doyuran*

² Orhun yazıtlarından örnek olarak alınan bölümler; Cengiz ALYILMAZ, (2005). *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım; Talat TEKİN, (2003). *Orhon Yazıtları Kül Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk*. İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat 1. adlı eserlerden alınmıştır.

(9) Devlet kuran hanların

(10) Kağanların, dilidir.

(11) Eğilmek bilmeyen başlar konuşur.

Şair bu dizelerde Türk kağan ve kumandanlarının devlet ve halk için her türlü zorluğu, belayı ve olumsuz durumu göze aldığını vurgulamaktadır. Yine Türk kağan ve kumandanlarının hiçbir zorbalığa ve güce baş eğmediği; devlet kurmada, yönetmede ve halkın refah seviyesini artırmada mahir oldukları şairin bu dizelerde okuyucuya verdiği net mesajlardır. Bu dizelerde anlatılanlar Orhun yazıtlarında birçok yerde detaylarıyla verilmiştir. Bunları iki alt başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi, Türk kağan ve kumandanlarının devlet kurmada ve yönetmedeki maharetleri ile halkı idare etme, düzene sokma ve halkın refah seviyesini artırmadaki maharetlerinin anlatıldığı bölümlerdir ki bunlar şiirdeki “Çıplağı giydiren / Açı doyuran / Devlet kuran hanların / Kağanların dilidir.” dizeleriyle aynı şeyi anlatmaktadırlar. Orhun yazıtlarındaki bu bölümler aşağıda verilmiştir:

İleri(de), gün doğusuna, güneyde gün ortasına kadar, geride gün batısına (ve) kuzeyde gece ortasına kadar, bu (sınırlar) içindeki (bütün) halklar hep bana tabidir. Bunca halkı hep düzene soktum. Onlar şimdi (hiç de) kötü (durumda) değiller. Türk(lerin) hakanı Ötüken dağlarında oturur (ve oradan hükmeder) ise ülkede (hiçbir) sıkıntı olmaz (KT G 2-3 / BK K 2).

Görüldüğü gibi burada Bilge Kağan, çok büyük sınırlara sahip olan bir devlette düzeni sağladığını ve halkın kötü durumunu iyileştirdiğini belirtiyor. Bununla ilgili diğer bazı örnekler ise şöyledir:

Tanrı lütüfkâr olduğu için, benim (de) talihim olduğu için, hakan (olarak tahta) oturdum. Tahta oturup yoksul (ve) fakir halkı hep derleyip topladım: Fakir halkı zengin yaptım, az halkı çok yaptım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı? (KT G 9-10 / BK K 7-8).

(Bu) iki (sınır) arasında pek örgütsüz (ve düzensiz yaşayan) Gök Türkleri düzene sokarak öylece hüküm sürerler imiş. (Onlar) akıllı hükümdarlar imiş, cesur hükümdarlar imiş; (emirleri altındaki) kumandanları da akıllı imişler şüphesiz, cesur imişler şüphesiz. Beyleri de halkları da barış ve uyum içinde imişler şüphesiz. Onun için devleti öylece yönetmişler şüphesiz; devleti yönetip yasaları düzenlemişler (KT D 2-3 / BK D 4).

Bunların dışında, Köl Tigin yazıtı, (G 8-9) / (D 1) / (D 11-12-13) / (D 15-16) / (D 21-22) / (D 26-30) / (KD-GD); Bilge Kağan yazıtı, (K 6-7) / (K 9) / (K 10-12) / (D 2-3) / (D 10-12) / (D 14) / (D 17-18) / (D 21-24) / (G 9-10); Bilge Tonyukuk yazıtları ikinci taş, (D 1-2) / (K 1-4) bölümleri de bu konuya ilişkin ifadelerin Orhun yazıtlarında yer aldığı diğer bölümlerdir.

Tüm bu örneklerden Türk kağan ve kumandanlarının halkı besleyip doyurduklarını ve iyi bir devlet adamı ve yöneticisi olduklarını açıkça görebiliriz. İkinci alt başlıkla ilgili örnekler ise Türk kağan ve kumandanlarının devlet ve halk için tüm zorluklara göğüs germe ve baş eğmek yerine baş eğdirtme kudretine sahip olmalarıyla ilgilidir. Şiirimizde “Eğilmek bilmeyen başlar konuşur” dizesinin Orhun yazıtlarındaki karşılığı olan bazı ifadeler aşağıda sıralanmıştır:

Üstte mavi gök (yüzü) allta (da) yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insan oğulları yaratılmış. İnsan oğullarının üzerine (de) atalarım dedelerim Bumın Hakan (ve) İştemi Hakan (hükümdar olarak) tahta oturmuş. Tahta oturarak, Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermişler. Dört bucak hep düşman imiş. Ordular sevk ederek, dört bucaktaki halkları hep almış, hep (kendilerine) bağımlı kılmışlar. Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüşler. Doğuda Kingan dağlarına kadar, batıda Demir Kapı'ya kadar (halklarını) yerleştirmişler (KT D 1-2 / BK D 2-3).

Güneyde Çin halkı düşman imiş, kuzeyde bağımlı hakan, Dokuz Oğuz halkı, düşman imiş, Kırgızlar, Kurıkanlar, Otuz Tatarlar, Kitaylar (ve) Tatabılar hep düşman imiş. Babam hakan bunca ..... kırk yedi kez sefer etmiş, yirmi (kez) savaştım. Tanrı (öyle) buyurduğu için, devletliyi devletsiz bırakmış, hakanlığı hakansız bırakmış; düşmanları bağımlı kılmış; dizlilere diz çöktürmüş, başlılara baş eğdirmiş (KT D 14-15 / BK D 12-13).

Halkı besleyip doyurayım diye kuzeyde Oğuz halkına doğru, doğuda Kitay (ve) Tatabı halklarına doğru, güneyde (de) Çin'e doğru on iki kez büyük ordu sevk ettim... savaştım (KT D 28 / BK D 23).

Yukarıda verilen örnek metinler gibi yazıtlarda başka metinler de vardır. Özellikle Köl Tigin'in, Bilge Kağan'ın ve Bilge Tonyukuk'un katıldıkları savaşları anlatan kısımlar böyle metinlerle doludur.

Yukarıdaki örneklerin dışında; Köl Tigin, (D 17-18) / (D 31-32) / (D 32-33) / (D 34-36) / (D 36-38) / (D 39-40) / (K 1-3) / (K 3-4) / (K 4-8) / (K 8-10); Bilge Kağan, (D 15-16) / (K 9-10) / (D 3-4) / (D 22) / (D 24-26); Bilge Tonyukuk yazıtları birinci taş, (G 8-9); Bilge Tonyukuk yazıtları ikinci taş, (B 4-8) bölümleri de bu konuya ilişkin yazıtlarda yer alan diğer örneklerdir.

Yazıtlardaki bu bölümler bize gösteriyor ki; Türk kağan ve kumandanları, devletin ve milletin bekası için gece uyumamış; gündüz oturmamış; o savaştan bu savaşa koşmuş ve her türlü zorluklarla ve kötü şartlarla mücadele etmişlerdir. Ama tüm bunlara rağmen asla bir güç önünde baş eğmemişler, aksine her zaman baş eğdirtten diz çöktürten taraf olmuşlardır.

Şiirde 12-14. satırlarda şöyle denilmektedir:

- (12) Okunur izidir soyumun
 (13) Uzar gider sonsuza
 (14) Orhun Vadisi'nde taşlar konuşur.

Bu satırlarda bengü taşların milletimizin tarihteki izi olduğunu belirten şair, bu izin ezelden ebede gideceğini vurgular. Şair, bengü taşların tarihimizin konuşan şahitleri olduğunu söyler. Taşlar iki şekilde konuşurlar. Birincisi üzerlerine kazınan yazı ile ikincisi ise, üzerlerindeki damgalar ile. Bu nedenle bengü taşlar, üzerlerindeki yazılar ve damgalarla, atalarımızın binlerce yıl öncesinden bizlere göndermiş oldukları birer nasihatçi ve uyarıcı konumundadırlar. Nitekim sözlerini ve yaşanılanları geleceğe aktarma kaygısı içerisinde olan Bilge Kağan ve Bilge Tonyukuk, bunu yazıtlarda muhtelif yerlerde de vurgulamışlardır. Zaten yazıt diktirmenin ve türbe yaptırmanın çok önemli görüldüğü o dönemde bu iş için Çin'den özel olarak sanatçılar getirtildiği de yine yazıtlarda özellikle belirtilmiştir. Bu bölümler aşağıda verilmiştir:

(Ey) Türk beyleri (ve) halkı, bunu işitin! Türk (halkı), dirilip (nasıl) devlet sahibi olacağını buraya (taş üzerine) hakkettim; yanlıp (nasıl) öleceğini de buraya hakkettim. (Söyleyecek) her ne sözüm var ise ebedî taşa hakkettim. Ona bakarak (bu sözleri) öğrenin. (Ey) sadık Türk halkı (ve) beyleri, bu devirde (bana) itaat eden beyler, (sizler) mi yanılacaksınız? (KT G 10-11 / BK K 8).

Ben ebedi taş diktim, Çin hakanından ressam ve heykeltıraşlar getirttim, (Köl Tigin'in türbesini) süslettim. (Çinliler) benim sözümü kırmadılar (ve) Çin hakanının has sanatçılarını gönderdiler. Onlara olağanüstü bir türbe yaptırtdım; içine (ve) dışına olağanüstü resim ve heykeller koydurtdum. Gönlümdeki sözlerimi yazdırdım. On-Ok oğullarına (ve) yabancılara kadar (hepiniz) bunları görüp öğrenin. Ebedî taş hakkettirdim. (Burası) yakın (bir) mevki olduğundan, ayrıca kolay erişilir (bir) yer olduğundan, böyle kolay erişilir (bir) yerde ebedî taş hakkettirdim, yazdırdım. Onu görüp öylece bilin (ve öğrenin). O taşı(i... hakkettirdim) (KT G 11-13 / BK K 14-15).

Yukarıdaki örneklerin dışında; Köl Tigin, (KD-GD); Bilge Kağan, (GB); Bilge Tonyukuk yazıtları ikinci taş, (D 8) bölümleri de bu konuya ilişkin yazıtlarda yer alan diğer örneklerdir.

Şair,

- (37) Azlar, yok olur çoklukta.
 (38) Çoklar, çoğalır birlikte.

satırlarında birlik beraberliğin önemini ve birlikten kuvvet doğacağını anlatmaktadır. Bu satırlar, yazıtlarda da karşılığını bulmuştur. Bu durum Bilge Tonyukuk'un ağzından,

Bu haberi işitip gece uyuyasım gelmedi, gündüz oturasım gelmedi. Ondan sonra kağanıma ricada bulundum. Şöyle ricada bulundum: “Çinliler, Oğuzlar (ve) Kıtaylar, bu üçü birleşirlerse (biz) çaresiz kalırız. Kendi iç (kuvvetleri) (ile) dış (toprakları) tutmuş gibiyiz. (Bir şey) yufka iken (onu) delmek kolay imiş, ince olanı (da) kırmak kolay; yufka, kalın olursa (onu) delmek zor imiş, ince yoğun olursa (onu) kırmak zor imiş (BT I G 5-7).

şeklinde hayat bulurken, aynı durumu Bilge Kağan aşağıdaki şekilde dile getirmiştir:

(Ey) Türk, Oğuz beyleri (ve) halkı, işitin! Üstte(ki) gök çökmedikçe, altta(ki) yer (de) delinmedikçe, (ey) Türk halkı, (senin) devletini (ve) yasalarını kim yıkıp bozabilirdi? (Ey) Türk halkı, (kötü huyundan) vazgeç (ve) nadim ol! İtaatsizliğin yüzünden, (seni) besleyip doyurmuş olan akıllı hakanın ile bağımsız (ve) müreffeh devletine (karşı) kendin hata ettin (ve) nifak soktun. Silahlı (düşman) nereden gelip (seni) bozguna uğrattı (ve) dağıttı? Mızraklı (düşman) nereden gelip de (seni yerinden yurdundan) sürüp kaçırtdı? Kutsal Ötüken dağları halkı, (yerini yurdunu bırakıp) gittin. Doğuya gidenler(iniz) gittiniz, batıya gidenler(iniz) gittiniz. Gittiğiniz yerlerde kazancınız şu oldu, hiç şüphesiz: Kanlarınız ırmaklar gibi aktı, kemikleriniz dağlar gibi yığıldı; bey olacak erkek evladınız köle oldu, hanım olacak kız evladınız cariye oldu (KT D 22-24).

Sonuç ve Öneriler

“Tarih Türkçe Konuşur” adlı şiirde, metinlerarasılık görünümlerinden alıntı, gönderge ve anıştırma yoluyla gerçekleştirilen metinlerarasılık görünümleri ve bunların kullanım çeşitliliği ele alınmıştır. İncelenen metin, metinlerarası ilişkilere ait birçok unsuru barındırmaktadır. Bu doğrultuda;

1. Şiirde alıntı yoluyla oluşturulmuş metinlerarası görünümlere rastlanılmamıştır.
2. Gönderge yoluyla oluşturulmuş metinlerarası görünümlere baktığımızda şiirde; kültürel alanda kamları, şamanları, ozanları; edebî alanda destanları, ezgileri, şiirleri, hikmetleri; bilge kişilerden Dede Korkut’u, Hoca Yesevî’yi; şairlerimizden Karacoğlan’ı ve Koca Yunus’u görürüz. Bu göndergeler sayesinde şair bizleri Türk tarih ve kültürünün en zengin dönemlerine götürmekte ve Türkçenin muhteşem mazesinde bir yolculuğa çıkarmaktadır.
3. Şiirde anıştırma yoluyla yapılan metinlerarası görünümler ise Orhun yazıtları düzleminde şekillenmiştir. Şiirin birçok yerinde Orhun yazıtlarından anıştırmalar yapılmıştır. Özellikle insanlığın ve Türkün yaratılışının verildiği yerler, Türk kağan ve kumandanlarının halkın ve devleti için katlandığı zorlukların anlatıldığı bölümler, yazıt dikmenin özellikle vurgulandığı kısımlar ve birlik olmanın, bir olmanın önemini anlatıldığı satırlar; Orhun yazıtlarıyla hemen hemen aynıdır.

Sonuç olarak tüm bu metinlerarası görünümleler şiirin geçmiş dönemin önemli kültür ve edebî unsurlarıyla göbek bağı kurmasını ve şiirin anlam alanının sağlam temeller üzerine kurulmasını sağlamaktadır.

Şiirin az söz ile çok şey söyleme sanatı olduğu, etki gücünün ve akılda kalıcılığının diğer türlere göre daha fazla olduğu gerçeklerini göz önüne aldığımızda, sanattan ziyade mesajı ön plana çıkaran bu tür şiirlerin tarih ve kültürümüz açısından yadsınamaz bir öneme sahip oldukları ortadadır. Bu nedenle bu tür metinler üzerinde başka bilimsel çalışmalar da yapılmalıdır.

Kaynaklar

- AKTAŞ, S. (2011). *Bir Yeni Roman Uyarlaması Olan "Saatler" Filminde Metinlerarasılık ve Göstergeler Arasılık*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKTULUM, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi.
- ALYILMAZ, C. (2003). *Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacılar Hayatı – Sanatı – Şiirleri*. Ankara.
- ALYILMAZ, C. (2005). *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- ALYILMAZ, C. ve ALYILMAZ, S. (2014). Amirbek Turatoviç Muratov'dan Yenisey'e Sesleniş. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/1.
- BAHADIR, A. (2014). Eğitimci ve Şair Fazıl Ahmet Bahadır İle Şiir Üzerine Söyleşi. *Yeni Ufuklar Dergisi*, 22, 58-62.
- BAHADIR, F. A. (2013). *Eylüllere Karışır Eylülle*, Kayseri: Laçın Yayınları.
- BARS, M. E. (2013). Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Oğuz Kağan Destanı'na Bir Bakış, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/4.
- EKİZ, T. (2007). Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık mı?, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47, 2. 119-127.
- GÜNDOĞDU, A. E. (2012). Metinlerarasılık Bağlamında Tahsin Yücel'in "Yalan" Adlı Romanı, *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4.
- TEKİN, T. (2003). *Orhon Yazıtları Kül Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk*. İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat 1.
- UÇAN, H. (2009). "Modernizm/Postmodernizm ve J.Derridanın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi", *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/8.